

הנה הגדלות בעבודת ה' מורכבת מכמה חלקים, ידיעת התורה ודבקות בה ויר"ש ומידות טובות ודקדוק קיום המצוות.

וזה פשוט שאין סיבה לומר שמי שקדם יותר בזמן היה גדול יותר באחד מחלקי הגדלות האלו. וגם ירידת הדורות אינה מוחלטת, ואדרבה היו תקופות שהעם היה יותר נבער מדעת מאשר בדורות האחרונים, ואל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה. ובר מן דין, הגדולים היו אלו שפרשו לגמרי מהמהלך הרגיל בדורם, וע"כ נתעלו מעל אנשי דורם, א"כ אין הענין שייך כ"כ למצב הדור. ומה גם שאם כן נתנו דברינו לשיעורין שהגדלות תלויה לפי המצב בחברת אותו הגדול וזה לא שמענו מעולם וגם לא מצאנו ידינו ורגלינו להעריך את גדולת רבותינו.

ואם ניקח לדוגמא את הרשב"א ורעק"א, אטו יש סיבה לומר שהרשב"א היה גדול בידיעת התורה יותר מרעק"א, או חריף יותר ממנו, וכן בשאר החלקים.

ומה שמצינו בעירובין [נג.] לבן של ראשונים וכו', אין זה מוכיח על גדלותם בשאר החלקים, או על ידיעתם בתורה יותר מהאחרונים, בייחוד לפי רבא שאמר שם ואנן כאצבעא בקירא לסברא, וגם אם נבאר לא כן עדיין אין זה מוכרח להיותו תמיד על כל אחרונים ביחס לקודמים להם, כל עוד אין שום סברא לומר כן אם לא כמפי נבואה.

וא"כ נוצרך לחשוב מדוע דברי הרשב"א הם אצלנו כתורה מסיני יותר מדברי רעק"א.

וכפה"נ הענין הוא בהקדם דהנה חכמות העולם תלויה הבנתם בהעמקה גרידא, וכמה שישכיל החכם כך יותר ישיג את חכמתו. אריסטו השיג לפי חכמתו הגדולה, וכן שאר החכמים אשר נתן להם הקב"ה מחכמתו. ואם בא אחר אלפי שנים קאנט, שהשיג בחכמתו צדדים שלא השיג אריסטו, הרי ודאי נסמוך על קאנט שהחכים יותר, ולא על אריסטו, אף שהיה קרוב יותר לשלבי התחלת החכמה.

אך בחכמת התורה איננו עמלים לנסות להשיג את התורה כפי כח השכל הערטילאי, אלא להבין את עומק המונח בדברי התורה, על ידי צורת החשיבה אשר מורה לנו התורה, וכן בדרכי המוסר והמידות – אנו עמלים להשיג את הראוי והנרצה עפ"י המונח בחכמת התורה.

והנה כשנדון על צורת פענוח החכמה וההבנה המונחים בדברי התורה, הרי פשוט שהקרוב קרוב יותר אל הצורה הראשונית שלה הרי הוא מבין בה יותר. ואלו שקיבלו התורה מסיני, וקיבלו תורה מפי מרע"ה אשר קיבל מפי הגבורה, ודאי קיבלו הדברים בצורתם האמיתית והשורשית, וגם הבנתם – שהיא התולדה ממה ששמעו – היא הקרובה יותר אל האמת המושרשת בדברי התורה ששמעו ממרע"ה. וכן הדורות שאחריהם שקבלו מהם, הרי ככל ששמעו הדברים בצורתם המקורית יותר הרי הם קרובים יותר לחקר האמת [והדברים נכונים לא רק בתורה"ק אלא בכל חכמה שצריכה להלמד לפי צורת החשיבה המיוחדת לה המונחת בספר חכמתה, כמו התורה"ק שצריכה להלמד לפי צורת החשיבה המתגלה בתורה כפי שיודעים לזהות זאת אלו שקבלוה בצורה מקורית יותר].

ובעיקר אמורים הדברים בהבנת דברי התורה, כי אלו שקיבלו ממרע"ה את הבנת התורה הרי שסברתם והבנתם דבר מתוך דבר היתה קרובה יותר אל ה"דבר" דהתורה עצמה, וא"כ גם

סברתם והבנתם בשכלם שלהם הוא קרוב יותר אל הצורה האמיתית שיש להבין את דברי התורה. ובכל דור ודור ההבנה מתמעטת והולכת, כי הרי מקבלים הדברים רק בכלי שני ושלישי וכו', והבנתם היא מתוך ההבנה שמתוך ההבנה וכו', ונמצא שאט אט מתרחקים והולכים מהצורה להבין את האמת הנמצאת בתוך התורה וברוח שלה.

והנה עיקר התושבע"פ איתאמרה בזמן התנאים, שאמר כל אחד דעתו, ובסוף ימיהם כינס רבינו הקדוש את דבריהם על ספר, והחליטו הוא וחכמי דורו שההבנה הנמצאת במשנה היא ההבנה האמיתית. והחכמים שעמדו אח"כ עמלו למיסבך את ההבנה הזאת, ולהבין ממנה דבר מתוך דבר, ובסברת השכל לפי המהלך הזה, והוסיפו כהנה וכהנה דינים והלכות. ובסוף ימיהם סידרו רבינא ורב אשי בהסכמת חכמי דורם את ההבנה האמיתית וקבעו על ספר התלמוד הזה עד תומם. וא"כ הרי לנו הסכמת כל חכמי הדור האחרון של האמוראים, שהם קיבלו מרבותיהם וכו' והיו קרובים יותר מהדורות שאחריהם אל ההבנה הקרובה אל המקור, שההבנה הנמצאת בתלמוד היא האמיתית הקרובה ביותר אל המקור – חכמת התורה. ולכן כל הכתוב בתלמוד הוא מחייב את כל הדורות שאחריהם, כיון שכל אפשרות הסברא וההבנה של הדורות שאח"כ היא ע"י קבלה מן הדורות שלפניהם שהיו קרובים יותר אל פענוח הטקסט [וראה כענין הזה בדברי רש"י בתשובותיו תשו' נ"ט, וז"ל "ואמנם אני נתלה באילן גדול רבינו יעקב בר יקר, ואף כי לא שמעתי מפיו דבר זה - מ"מ לבי וסברתי והבנתי מפיו יצאו", והיינו שסבר שקיבל מרבו צורת הסברא ולכן דעתו כדעת רבו וק"ל].

ובדורות שאח"כ עמדו הגאונים והראשונים להבין דברי הגמרא, והוסיפו עוד דינים משלהם על הדרך שראו בתלמוד. וכמובן שכל הקרוב יותר בזמן אל חכמי התלמוד, שקיבל מרבותיו ונשם אל תוכו את המקוריות והאורגניות של צורת קריאת התלמוד והבנתו וסברתו, הרי הוא מוסמך יותר להבינו, וצורת הבנתו וסברתו קרובה יותר אל הצורה הנמצאת בתלמוד כפי שהבינוהו וחתמוהו עורכיו.

ולכן אף שאין הכרח לומר שרבותינו הראשונים היו גדולים בידיעת החכמה או בכשרון הבנתה יותר מרבותינו שעמדו אחריהם, מ"מ הרי צורת לימודם והבנתם קרובה יותר אל הצורה שלמדו בה חכמי הגמרא, והם הקרובים יותר אל הצורה שלמדו בה החכמים שלפניהם, וכו' וכו'. ואף אם היה רעק"א גדול מהרשב"א בכל חלקי הגדלות, עכ"ז הרי הרשב"א חשב בצורת חשיבה והבנה הקרובה יותר אל צורת החשיבה הנמצאת בתלמוד כפי שהבינו חכמי התלמוד, שהרי היה קרוב אליהם בסדר השתלשלות חכמת הבנת התורה מרב לתלמיד. משא"כ מי שהיה בדורות מאוחרים יותר [ועי' כעין זה בדרשות הר"ן הדרוש השמיני].

וכמובן שאין הענין נמדד בדקדוקי עניות, שאם חי אחד שבעה דורות אחר רב אשי והאחר חי שמונה דורות אחר רב אשי – שנאמר שהראשון חכם בחכמת התורה יותר מהשני, כי סו"ס הענין תלוי הרבה גם בסברת שכלו של כל אחד, שלפי חכמתו ידע לשאוב ממי שקיבל ממנו ומהרוח שהיתה בזמנו ולהכילה אל תוכו ולבנות על ידה את צורת חשיבתו.

ולכן יתכן חכם מדורות מאוחרים שעמל ויגע על דברי הקודמים לו עד שנתחכם כמו חכמים שהיו כמה דורות לפניו, ודוגמא לדבר החזו"א שכל העמל בתורתו מרגיש הדבר במוחש, ולכן הרהיב עוז לחלוק אף על גדולי האחרונים. וכ"ש אדוננו הגר"א. ואתה דע לך.